

"BOSHLANG'ICH SINFLARDA DIDAKTIK O'YINLARNING  
DARSLARDA O'RINLI QO'LLANILISHI"

*Tursunova Mavjuda Nayimovna*

*Buxoro viloyati Romitan tumani 41- IDU maktabi*

*Boshlang'ich sinf o'qituvchisi*

**Annotatsiya:** Darsda qo'llaniladigan o'yinlar va o'yin mashqlari bu jarayonni yanada qiziqarli, qiziqarli qiladi, bolalarda quvnoq, mehnatkash kayfiyatni yaratadi, o'quv materialini o'zlashtirishdagi qiyinchiliklarni yengib o'tishga yordam beradi, ijobiy his-tuyg'ularni uyg'otadi. Shunday qilib ushbu maqolada boshlang'ich sinflar uchun didaktik o'yinlar to'plami haqida aytib o'tildi.

**Kalit so'zlar:** ta'lim, o'quvchi, mehnatkash, didaktik o'yin, tarbiyaviy, bolalarni o'qitish.

Bolaning o'quv faoliyatini rivojlantirishda turli o'yinlardan foydalanish katta ahamiyat kasb etadi. Bolalar o'yin orqali o'z bilimlarini mukammallashtiradilar va uni chuqur o'zlashtiradilar. Shu jihatdan qaraganda, ta'lim jarayonida qo'llanadigan didaktik o'yinlarning ro'li beqiyosdir. Didaktik o'yinlar ta'lim jarayoni samaradorligini oshiradi, ta'lim jarayonida o'quvchilar faolligini, o'qish motivlarini rivojlantiradi. O'qish motivlari ta'lim jarayonini pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etishda ham muhim orin tutadi. Didaktik o'yinlar boshlang'ich sinflarda ta'limning samarali bolishiga o'quvchilarning o'quv-bilish faoliyatini muvaffaqiyatli boshqarishga ham katta yordam beradi, ya'ni didaktik o'yinlar vositasida nazariy bilimlar oson egallanadi, o'quvchilarning bilim olishga qiziqishlari ortadi. Didaktik o'yinlar nafaqat boshlang'ich sinflarda, balki ta'limning keyingi bosqichlarida ham o'quvchilarning bilimga bolgan ishtiyoqlari rivojiga katta turtki bolishi mumkin. Ayniqsa qiyin o'zlashtiruvchi o'quvchilarning bilish imkoniyatlarini oshirishga bunday o'yinlar samarali ta'sir krsatadi. «Hammamizga juda yaxshi malumki, boshlang'ich sinflardagi barcha fanlar bola qalbining oppoq daftari» ga yani bosh

miya yarim sharlar po'stlog'iga o'chmas iz bo'lib yozilib qoladi» (O'tkir Hoshimov.). Mustaqil O'zbekistonning kelajagi ko'p jihatdan barkamol, intellektual salohiyatli avlod va unga talim –tarbiya berish sifatiga bog'liq. O'zbekiston Respublikasida yosh avlodning bilish faoliyatini shakllantirish va uzluksiz rivojlantirib borishning maqsad-vazifalari, mazmuni va metodlarini o'rganib borish, ilmiy pedagogik asoslarga tayangan holda olib borilishi, muammoning yeshilishi, o'quvchilarning ijodiy fikrlashi, ularda bilimni egallash faolligi, mustaqil bilish faoliyatini shakllantirish masalalariga bog'liq. Bunda kichik yoshdagi maktab o'quvchilari bilan ularning bilish faoliyatini rivojlantirib borish, amaliy ko'nikma hosil etish vazifalari bugungi kunning dolzarb masalalaridan biri bo'lib hisoblanadi. Boshlang'ish sinflarda o'quvchilarning bilish faoliyatini shakllantirib, rivojlantirib borishda o'qituvchilarimiz ta'limning innovatsion texnologiyalaridan foydalanib, o'z darslarini qiziqarli etib tashkillashtirib o'tishlari zarur. Yosh avlodning shakllanish jarayonini ularning aqliy rivojlanishi, tarbiyalanganlik darajasi va tafakkur qobiliyatini bilmasdan turib, ta'lim- tarbiya jarayonini samarali tashkil etish mushkul. Boshlang'ich maktabda ulardan foydalanish zarurati aniq, chunki bolalarning ta'limi olti yoshdan boshlanadi. Maktabgacha yoshdagi bolalarning asosiy faoliyati o'yindir, shuning uchun birinchi sinf o'quvchisi darhol o'rganishga o'tish juda qiyin. Darsda qo'llaniladigan o'yinlar va o'yin mashqlari bu jarayonni yanada qiziqarli, qiziqarli qiladi, bolalarda quvnoq, mehnatkash kayfiyatni yaratadi, o'quv materialini o'zlashtirishdagi qiyinchiliklarni yengib o'tishga yordam beradi, ijobiy his-tuyg'ularni uyg'otadi. V.A. Suxomlinskiy shunday deb yozgan edi: "Keling, o'yin bolaning hayotida qanday o'rin egallashini batafsil ko'rib chiqaylik ... Uning uchun o'yin eng jiddiy masala. O'yinda bolalarga dunyo ochiladi, shaxsning ijodiy qobiliyatlari ochiladi. Ularsiz to'liq aqliy rivojlanish bo'lmaydi va bo'lishi ham mumkin emas. O'yindan o'qishga o'tish shakli didaktik o'yin bo'lib, u o'rganishni tashkil etishning o'yin shakli bilan uzviy bog'laydi. O'yinni o'quv jarayonida qo'llash bola maktabga tezroq va og'riqsiz kirganida paydo bo'ladigan ruhiy to'siqni engib o'tishga yordam beradi.

Didaktik o'yinlar - bu bolalarni o'qitish va tarbiyalash uchun pedagogika maktabi tomonidan maxsus yaratilgan qoidalarga ega o'yinlar turi. Ular bolalarni o'qitishda muayyan muammolarni hal qilishga qaratilgan, lekin ayni paytda o'yin faoliyatining tarbiyaviy va rivojlantiruvchi ta'siri ularda namoyon bo'ladi. Didaktik o'yin ta'lim va tarbiyaning boshqa shakllari bilan birlashtirilgan va o'zaro bog'liq bo'lgan yaxlit pedagogik jarayonning bir qismidir. Ushbu to'plamda talabalar nutqini rivojlantirish uchun o'yinlar va mashqlar ishlab chiqilgan bo'lib, ular 3 bo'limga birlashtirilgan:

- 1) tovushlarni o'rnatish va mustahkamlash, so'z boyligini shakllantirishga qaratilgan o'yinlar;
- 2) so'zlar bilan og'zaki o'yinlar;
- 3) qalam va qog'oz bilan o'yinlar.

Birinchi bo'limning fonemik eshitishni rivojlantirishga qaratilgan o'yinlari o'yin va o'quv vazifalarini bosqichma-bosqich murakkablashtirish bilan qurilgan. Birinchidan, bolalar eshitishni, tovush va bo'g'inni farqlashni o'rganadilar, bir qator so'zlardagi birinchi va oxirgi tovushni aniqlaydilar ("So'z zanjiri" o'yini), ma'lum bir tovush bilan so'zlarni tanlashni mashq qiladilar. "Juftni top" o'yin mashqida bola diskdagi o'qni siljitish orqali tovush jihatidan o'xshash so'zlarni tanlashni o'rganadi: piyola - ayiq, mo'ylov - ari, bo'lak - mushuk va hokazo, eng murakkab tovushlarni farqlashda: s - w, r - l ("Kim narsalarni tezroq yig'adi" o'yini). Ushbu bo'lim o'yin bilan to'ldiriladi, bu xuddi boshqaruvchi - "Poezd". Bu bolalarning so'zdagi tovush o'rnini, so'zdagi tovushlar sonini aniqlay olishlarini aniqlash imkonini beradi. Til xususiyatlarini o'zlashtirish jarayoni eng jadal va shu bilan birga qiziqarli bo'lishi uchun xalq pedagogikasida qadim zamonlardan beri bolalar tomonidan ma'lum bir so'zning ma'nosini yaxshiroq o'zlashtirish, variantlarni ishlab chiqish uchun ko'plab usullar mavjud. nutq amaliyotida foydalanish va ularni yodlashda muvaffaqiyatlarni mustahkamlash uchun. Ikkinchi bo'limda boy rus tilining alohida so'zlari va iboralarining turli xil xususiyatlaridan foydalanishga asoslangan maqsadli mashqlar mavjud. So'z o'yinlari o'yinchilarning so'zlari va harakatlariga asoslanadi. Bunday o'yinlarda bolalar ob'ektlar haqidagi mavjud g'oyalarga tayanib, ular haqidagi

bilimlarini chuqurlashtiradilar. Talabalar yozish ko'nikmalarini egallashlari bilan, o'qituvchi bolalarga tanish bo'lgan mavzular bo'yicha krossvordlar va boshqotirmalardan iborat uchinchi bo'limga murojaat qilishi mumkin. Qiziqarli yozma topshiriqlarni bajarish imlo jihatidan o'xshash so'zlar va harflarni tez farqlashga, aniq ko'z-motor va nutq-motor operatsiyalarini birlashtirishga, diqqatning barqarorligini, so'zlarning vizual va eshitish xotirasini, shuningdek, oksipital korteksning ikkilamchi zonasini o'rgatish imkonini beradi. o'qish funktsiyalarini amalga oshirish uchun mas'ul bo'lgan chap yarim shar.

Har uchala bo'limdagi o'yinlar nafaqat o'quvchilar nutqini rivojlantirishga, balki mantiqiy tafakkur, aqliy zukkolik, zukkolik, tasavvurni rivojlantirishga qaratilgan bo'lib, mashg'ulot sifatida ajoyib mashqlarga aylanadi, fikrlash va isbotlash qobiliyatini rag'batlantiradi. Ushbu va shunga o'xshash o'yinlardan foydalanish asosida o'quvchilar nutqining rivojlanish darajasi, shuningdek, boshqa muhim ko'nikma va ko'nikmalarga tashxis qo'yildi:

**"Kim tezroq narsalarni yig'adi?"** (o'yin)

*Maqsad:* Bolalarni tovushlarni farqlash uchun mashq qiling s - w.

*O'yin materiallari:* O'rtada ikkita chamadon joylashgan xarita.(2-rasm) Kiyim buyumlari nomlarida tovush bor aylana bo'ylab chizilgan. bilan yoki NS(mo'ynali kiyim, shlyapa, shlyapa, quloqchalar, sharf, sharf; sarafan, etik, sandal, kostyum, ko'ylak). Ob'ektlar orasidagi - birdan to'rtgacha bo'lgan doiralar; Har xil rangdagi 2 ta chip, qirralarning doiralari bo'lgan kub (birdan oltita doiragacha); turli rangdagi kvadratlar (har biri 8-10), ular harflar bilan bo'lishi mumkin bilan yoki NS.

*O'yin jarayoni*

Ikki bola o'ynayapti. Bitta bola chamadonga narsalarni to'plashi kerak, ularning nomlari tovushli bilan, ikkinchisi tovushli narsalardir NS. Bolalar navbatma-navbat zarlarni aylantiradilar va o'z belgilarini zarning yuqori chetida ko'rsatilgandek ko'p aylana bo'ylab harakatlantiradilar. Agar chip bolaning nomiga kerak bo'lgan ovozga ega bo'lgan ob'ektga tegsa, u chamadoniga karton kvadrat qo'yadi. Ko'proq narsaga ega bo'lgan kishi g'alaba qozonadi chamadoningizda to'planadi (ko'proq kvadrat to'playdi).

***Foydalanilgan adabiyotlar:***

1. Andreeva EA Bolalar uchun dunyodagi eng yaxshi topishmoqlar va uch daqiqalik ta'lim o'yinlari. - M .: RIPOl klassik, 2006 .-- 320 b.
2. Volkova S.I. Matematika topshiriqlari bilan daftar. - M .: Ta'lim, 1993 .-- 158 b.: kasal.
3. Jikalkina T.K. To'rt yillik boshlang'ich maktabning 1 va 2-sinflarida matematika darslarida o'yinlar tizimi. - M .: Yangi maktab, 1995 .-- 176 p .: kasal.
4. Kovalko VI Sinfda kichik maktab o'quvchilari: 1000 ta o'quv o'yinlari, mashqlar, jismoniy tarbiya (1-4 sinflar). - M .: Eksmo, 2007 .-- 512 b.
5. Kudykina N.V. didaktik o'yinlar va qiziqarli vazifalar. - K .: "Ryadanska maktabi", 1990. - 142 b.
6. Pankratova N.V. Yosh o'quvchilarning nutqini rivojlantirish // Boshlanishi. maktab. № 6, 2001 y
7. Tupichkina E.A. O'yin bolalarning tasavvurini va fantaziyasini rag'batlantiradi. // Erta. maktab. № 11, 1992 yil
8. Fedin SN Qiziqarli o'yinlar va boshqotirmalar. 4 yoshdan 9 yoshgacha. - M .: Ayris-press, 2005 .-- 240 b.: Ill.